

shodove ili sabore (synodus, congregatio). Župane zamjenjuju podžupani, a pod njima su satnici ili stotnici, najniži upravni časnici. U to je doba bila upravna, vojnička i sudbena vlast u istim rukama, a kralj vršio ju je neposredno sâm, u prisutnosti i u sporazumu s glavnim svojim savjetnicima, ili po svojim zamjenicima, naročito po banu i županima. Svi su se prijepori obično rješavali usmeno kratkim putem, nakon što su preslušani svjedoci i stranke, a onda bi se izdavalo pismeno rješenje. Isprave izdavala je dvorska kancelarija, kojoj bijaše u dobnije doba na čelu kancelar, tada biskup kninski (hrvatski), dok su u starije doba te poslove vršili dvorski svećenici. Isprave izdavale su se ponajviše na latinskom jeziku, ali nije nipošto nemoguće, da ih je bilo izdano i na hrvatskom.

Prihodi vladarski i daće. Krunski prihod bila je u prvom redu daća (tributum), što su je plaćali kmetovi na vladarskim dobrima (terra regalis, territorium regale), kojih je bilo veoma mnogo, naročito u podmorskoj županiji između Trogira i Spljeta (danas Kaštela), te Spljeta i Omiša (u poljičkom primorju), a za cijelo i oko Knina. U starije su doba ovi prihodi bili povjereni brizi župana komornika, a u kraljevsko kneza postelnika i tekli su u kraljevsku blagajnu (regalis fiscus). Dalji prihod jest daća od svih zemalja, koje su držali i uživali hrvatski plemići i svećenstvo, samostani i crkve (fiscalis tributum), a plaćali su je za svoje gospodare zapravo kmetovi ovih plemića ili korporacija. No od ove su daće kraljevi opraštali pojedine plemiće ili čitave korporacije, samostane i crkve, tako da je onda ona kmetska daća postala prihodom njihove gospode. Tomu nasuprot gospoda su se obavezala kralju služiti u znak vjernosti s izvjesnim brojem konjanika u navalnom ratu. Obje ove daće bile su zemljarina (terrarium), kojoj se korijeni nalaze još u rimsko doba. Od ove daće oslobodio je kralj Koloman, postavši zakonitim hrvatsko-dalmatinskim kraljem, onih dvanaest hrvatskih plemena između Gvozda i Neretve, ili bolje reći, Koloman im je zapravo samo potvrdio oprost od zemljarine, što su ga bez sumnje uživala još u doba narodnih vladara. Dalji prihod sačinjavao je danak (solitus census), koji su kroz čitav jedan vijek (otprilike od 890. do 996.) plaćali Mlečani za slobodnu plovidbu po moru i bizantinski dalmatinski gradovi od vremena cara Vasilija I. (otprilike od 882. dalje) „mira radi“ (ἐὶς ἐθνικῶς ζῆν μετ' αὐτῶν) za svoje posjede na hrvatskom zemljištu („tributum